

KRONIKA KONSERWATORSKA

BOGUSŁAW KRASNOWOLSKI

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

PRACE KONSERWATORSKIE W KRAKOWIE W ROKU 2018 DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO FUNDUSZU REWALORYZACJI ZABYTKÓW KRAKOWA

Abstrakt

Merytoryczną podstawą prac były programy kształtowane od roku 1990. Dysponując kwotą ok. 30 000 000 zł i pozyskując porównywalne środki od beneficjentów, realizowano zadania w 95 obiektach. W zespołach sakralnych odnotować trzeba kontynuację prac w katedrze (wnętrze nawy głównej; królewskie sarkofagi), przy Ołtarzu Mariackim Wita Stwosza, w *Scala Santa* kościoła Pijarów, przy wyposażeniu wnętrza kościoła Bożego Ciała, w zespołach klasztornych Tyńca i Mogiły. Wśród zabytków świeckich na szczególną uwagę zasługują realizacje w zespołach ul. Kanoniczej, zabudowy uniwersyteckiej (Collegium Maius, Collegium Novum) oraz Twierdzy Krakowskiej, jak również odświeżanie dekoracji malarskich Pałacu Spiskiego.

Słowa kluczowe: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, konserwacja zabytków Krakowa, katedra na Wawelu, Ołtarz Mariacki Wita Stwosza, kościół Pijarów w Krakowie – *Scala Santa*

Wzorem lat ubiegłych merytoryczne podstawy prac oparte były na założeniach programowych, kształtowanych konsekwentnie przez Społeczny Komitet od roku 1990¹. Zestawienie realizacji zostało udokumentowane w „Sprawozdaniu”². Narodowy Fundusz dysponował kwotą 30 328 987,61 zł; wydatkowano 30 046 455,80 zł,

zachowując w rezerwie 282 531,81 zł. Są to wartości porównywalne z wydatkami z lat poprzednich. Jak co roku o wysokości tej kwoty zdecydowała dotacja z budżetu państwa, z Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej (30 000 000 zł). Na uwagę zasługuje wyższy niż w poprzednich latach dochód ze zbiórki publicznej (57 474,10 zł), co jest jednak nadal kwotą symboliczną (niespełna 0,19% funduszu).

Zwiększaniu realnych środków przeznaczonych na ochronę krakowskich zabytków służy polityka finansowa prowadzona od lat przez Społeczny Komitet, preferujący beneficjentów m.in. w zależności od ich wkładu własnego. Wkład ten wyniósł 27 433 451,43 zł, co oznacza, że z Funduszu pochodziło tylko 52,27% wydatkowanych środków. Uwzględniając także zadania nieobjęte dofinansowaniem Społecznego Komitetu a przyczyniające się do właściwego stanu i użytkowania obiektów zabytkowych, nakłady własne beneficjentów oszacowano na 27 908 816,46 zł. A zatem łączny wkład beneficjentów wyniósł 55 342 267,89 zł, co oznacza, że statystyczna złotówka wydatkowana z Narodowego

¹ Szersza charakterystyka: Bogusław Krasnowolski, *Prace konserwatorskie w Krakowie w roku 2016 dofinansowane ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, T. 83: 2017, s. 247–248; idem, *Doktryny konserwatorskie a doświadczenia Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa*, w: *Doktryny i realizacje konserwatorskie w świetle doświadczeń krakowskich ostatnich 30 lat*, red. Bogusław Krasnowolski, Kraków 2009, s. 13–45.

² „Sprawozdanie z realizacji planu rzeczowo-finansowego odnowy zabytków Krakowa za 2018 rok ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa”, oprac. Wydział Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i Dziedzictwa Narodowego Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, pod kierunkiem dyrektora Wydziału mgr Joanny Florkiewicz-Kamieniarczyk.

Funduszu „przyciągała” 1,84 zł ze środków beneficjenta.

Realizowano 119 zadań w 95 obiektach; w porównaniu z rokiem poprzednim (173 zadania w 120 obiektach) oznacza to znacznie większą koncentrację prac. Zadania – jak poprzednio – podzielono na kategorie: „projekty kluczowe”, „obiekty użyteczności publicznej”, „obiekty sakralne” oraz „kaplice grobowe, nagrobki, pomniki cmentarne i zespoły zieleni komponowanej”. Moje zaniepokojenie budzi owa pierwsza kategoria, która – obejmując tylko 11 zadań – pochłonęła aż 53,2% środków (z czego aż 22,9% na dwa zadania: budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i Arsenał Miejski z przyległymi basztami), podczas gdy pozostałe kategorie odpowiednio 17,7%, 18,7%, 8,0% i 2,4%. Zmusza to w nadchodzących latach do zweryfikowania formuły projektów kluczowych, z wykluczeniem finansowania w ich ramach zadań nieposiadających charakteru konserwatorskiego (aczkolwiek ułatwiających prawidłowe użytkowanie obiektu). Korzystnym rozwiązaniem – dotyczącym wszystkich kategorii – jest możliwość zapewnienia beneficjentów o finansowaniu zadań w trybie kilkuletnim (oczywiście, przy utrzymaniu dotychczasowej wysokości Funduszu).

Wzorem lat ubiegłych w niniejszym opracowaniu przyjęto podział terytorialny, zgodny z kulturą waloryzacją przestrzeni Krakowa.

Za pomoc w opracowaniu niniejszego artykułu przez udostępnienie dokumentacji z prac konserwatorskich autor składa serdeczne podziękowania mgr Joannie Florkiewicz-Kamieniarczyk, dyrektor Wydziału Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Wojewódzkiego, oraz Dorocie Jasińskiej, starszemu inspektorowi w Biurze Wojewódzkiego Małopolskiego Konserwatora Zabytków. Za cenne informacje i fotografie autor dziękuje dr. hab. Jarosławowi Adamowiczowi, kierującemu konserwacją Ołtarza Mariackiego Wita Stwosza, oraz Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszej Maryi Panny. Za pomoc w skompletowaniu ilustracji autor winien jest wdzięczność dr. Arturowi Chojnackiemu z Biura Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa, za udostępnienie zaś fotografii firmom: A.T. Pracownia Konserwacji Zabytków, KONS ART Andrzej Maciej Tekielak, Piotr Białko, Zabytki Malarstwa, Rzeźby i Architektury (a w jej ramach Pawłowi Romanowiczowi), oraz Aleksandrze Kozuń i br. Michałowi T. Gronowskiemu OSB.

W sprawozdaniu niniejszym przyjęto zasadę odwoływania się do niepublikowanych dokumentacji prac. Wszystkie cytowane niżej dokumentacje znaj-

dują się w archiwach Wydziału Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i Dziedzictwa Narodowego oraz Wojewódzkiego i Miejskiego Konserwatora Zabytków.

WAWEL

W **archikatedrze** w ramach projektu kluczowego przeprowadzono konserwację krypty marszałka Józefa Piłsudskiego (wraz z trumną) pod ramańską Wieżą Srebrnych Dzwonów oraz krypty pod kaplicą Wazów. Tutaj konserwowano sarkofagi króla Zygmunta III Wazy (zm. 1632; il. 1–3), jego drugiej żony Konstancji Austriaczki (zm. 1631; il. 4), ich syna kardynała Jana Alberta (zm. 1634), żony króla Jana Kazimierza Marii Ludwiki Gonzagi (zm. 1667) oraz ich syna Jana Zygmunta (zm. 1652). Jak w latach poprzednich cenną pomocą były tu przekazy ikonograficzne: rysunki Michała Stachowicza wykonane na początku XIX wieku na zlecenie ks. Sebastiana Sierakowskiego. Istotną wagę miało ujawnienie reszt murów, interpretowanych jako pozostałości katedry „chrobrowskiej” z X/XI wieku i kaplicy grobowej biskupa Prandoty (zm. 1266).

Prace konserwatorskie w nawie głównej archikatedry przyniosły wyeksponowanie kolejnych – nieczytelnych uprzednio, przemalowanych w końcu XIX wieku – malowideł ściennych z przedstawieniami św.św. Jana Chrzciciela, Jana Ewangelisty i Marka, będących zapewne dziełami Tobiasza Tereckiewicza i Jakuba Troschla z 1616 roku. Konserwacją objęto tu również późnogotyckie rzeźby ojców Kościoła z przełomu wieków XV i XVI: św. Ambrożego (il. 5), Grzegorza i Hieronima.

Wszystkie wspomniane wyżej prace prowadzono, jak poprzednio, pod kierunkiem kons. dra Ignacego Jakubczyka.

W **kapitularzu katedralnym** kontynuowano konserwację zachowanych w krytycznym stanie tkanin włoskich z XVII wieku, stanowiących obicia ścian. Prace prowadzi Zespół Pracowni Badań i Konserwacji Tkanin Zabytkowych, działający w ramach Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II pod kierunkiem dr. Natalii Krupy oraz firma Konserwacja Zabytków, Sabina Szkodlarska z Zabierzowa³. Prace, z zaangażowaniem środków z Unii Euro-

³ „Dokumentacja prac konserwatorskich i restauratorskich: «Kontynuacja konserwacji zabytkowych tkanin obiciowych z Kapitularza» [...]”, oprac. dr. Natalia Krupa. Dokumentacja – wzorowo opracowana – zawiera obszernie analizy technologiczne i stylistyczne. Jej elementem jest analiza: Paweł Piechnik, *Opracowanie metody*

1. Archikatedra na Wawelu, sarkofag króla Zygmunta III Wazy (zm. 1632), wieko; stan po konserwacji. Fot. A.T. Pracownia Konserwacji Zabytków

2. Archikatedra na Wawelu, sarkofag króla Zygmunta III Wazy (zm. 1632), tylna ściana z herbami państwowymi; stan po konserwacji. Fot. A.T. Pracownia Konserwacji Zabytków

3. Archikatedra na Wawelu, sarkofag króla Zygmunta III Wazy (zm. 1632), widok z boku z przedstawieniem bitwy pod Chocimiem; stan po konserwacji. Fot. A.T. Pracownia Konserwacji Zabytków

4. Archikatedra na Wawelu, sarkofag Konstancji Austriackiej (zm. 1631); stan po konserwacji. Fot. A.T. Pracownia Konserwacji Zabytków

pejskiej – będą prowadzone w wieloletnim cyklu do roku 2020. Po ich ukończeniu, z czterdziestoma brytami tkanin w alternujących tonacjach amarantowej i zielonej, wnętrzu kapitułarza stanie się unikalnym zjawiskiem w skali europejskiej.

W **Zamku Królewskim** w niewielkim stopniu (14,41% kosztów) partycypowano w awaryjnym zabezpieczeniu okapu dachu nad renesansowymi krużgankami.

HISTORYCZNE CENTRUM MIASTA W OBRĘBIE PLANT

Zespoły sakralne

W **kościel Mariackim** w ramach projektu kluczowego realizowano kolejny etap konserwacji Ołtarza Mariackiego Wita Stwosza (il. 6–8). Prace prowadzi Międzyuczelniany Instytut Restauracji i Konserwacji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie i ASP w Warszawie pod kierunkiem dr. hab. Jarosława Adamowicza. Tym razem zajęto się kolejnymi płaskorzeźbami na

rekonstrukcji splotu tkaniny obiciowej ze ścian Kapitułarza Krakowskiej Kapituły Katedralnej, występującej w dwóch wersjach kolorystycznych (czerwień i zieleń), Kraków 2018.

5. Archikatedra na Wawelu, rzeźba ojca Kościoła św. Hieronima, krąg Wita Stwosza, XV/XVI w., fragment; stan w trakcie konserwacji. Fot. Artur Chojnacki

6. Ołtarz Mariacki Wita Stwosza, 1477–1489, *Ofiarowanie w świątyni*, fragment, rewers skrzydła lewego, kwarta dolna; stan w trakcie konserwacji. Dokumentacja prac pod kier. Jarosława Adamowicza

7. Ołtarz Mariacki Wita Stwosza, 1477–1489, *Dwunastoletni Pan Jezus w świątyni*, rewers skrzydła lewego, kwarta środkowa; stan w trakcie konserwacji. Dokumentacja prac pod kier. Jarosława Adamowicza

8. Ołtarz Mariacki Wita Stwosza, 1477–1489, widok Jerozolimy w tle sceny *Złożenia do grobu*, rewers skrzydła prawego, kwarta dolna; stan w trakcie konserwacji. Dokumentacja prac pod kier. Jarosława Adamowicza

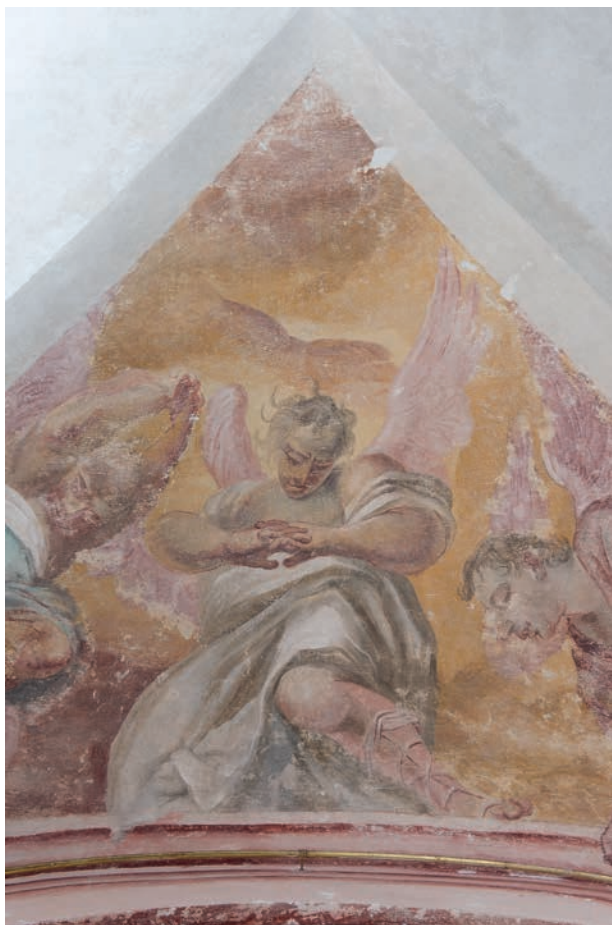
awersach skrzydeł wewnętrznych i płaskorzeźbami skrzydeł zewnętrznych, a więc elementami niewidocznymi dla odwiedzających kościół przy otwartym ołtarzu. Ponadto podjęto konserwację figur proroków w obramieniu centralnych scen *Zaśnięcia* i *Wniebowzięcia* oraz predelli z *Drzewem Jessego*. Ustalono, że pierwotna dekoracja malarska zachowała się w ok. 80%; przemalowania – jeśli pod nimi zachowało się pierwotne malowanie – są usuwane, co oznacza przywracanie pierwotnej kolorystyki.

Kontynuowano – w trybie awaryjnym – prace konserwatorskie przy sterczynach wieńczących skarpy prezbiterium (w wyniku prac prowadzonych w latach 1899–1914 z udziałem arch. Zygmunta Hendla gotyckie oryginały zastąpiono kopiami⁴). Ustalono, że „pęknięcia kamienia były spowodowane metalowymi trzpieniami, które na skutek nie dość dokładnego obłania ołowiem skorodowały i tym samym rozsadziły kamień”. Zakres konserwacji poszerzono o fragment kamiennego gzymsu wieńczącego⁵.

W **klasztorze Dominikanów** w ramach projektu kluczowego kontynuowano adaptację średniowiecznych i nowożytnych wnętrz na potrzeby Muzeum Polskiej Prowincji Dominikanów; prace poprzedzono rozeznaniem badawczym (badania archeologiczne: dr Dariusz Niemiec z Uniwersytetu Jagiellońskiego), wnoszącym istotny wkład do ustalenia chronologii kształtowania zespołu.

W **klasztorze Franciszkanów** kontynuowano konserwację krużganków (projekt kluczowy) celem przystosowania ich do zwiedzania, z prezentacją średniowiecznych malowideł ściennych i unikalnego zespołu portretów biskupów krakowskich.

W **kościel Pijarów pw. Przemienienia Pańskiego**, wybitnym dziele późnego baroku o rzymskiej proveniencji, kontynuowano rewaloryzację krypty – krakowskiej *Scala Santa* (projekt kluczowy; znaczące dofinansowanie z funduszy europejskich), z ekspozycją malowideł ściennych (il. 9). Jak w poprzednim roku, prace prowadzi zespół konserwatorów kierowany przez art. kons. Piotra Białkę oraz firma konserwatorska arch. Marka Cempla. Konsultacji z zakresu historii sztuki udziela mgr Jan Dreścik, w interpretacji pierwowzorów graficznych uczestniczy kons. mgr Eliza Buszko. Odsłonięto

9. Kościół Pijarów pw. Przemienienia Pańskiego, *Scala Santa*, dekoracja lunety sklepiennej; stan po odsłonięciu malowidła i wstępnych zabiegach konserwatorskich. Fot. Paweł Romanowicz, Firma Konserwatorska Piotr Białko, Zabytki Malarstwa, Rzeźby, Architektury

elementy wystroju malarskiego, kształtowanego początkowo zapewne przez Franciszka Ecksteina, kontynuowanego przez Andrzeja Radwańskiego i może innego malarza. Realizacji – jak wynika z przeprowadzonych badań – nigdy nie skończono: na sklepieniu opracowano malarsko jedynie lunety oraz zaznaczono w ogólny sposób osie kompozycyjne. W pełni zachowały się – co należy uznać w skali krakowskiej za unikat – autentyczne barokowe tynki. Cenne ustalenia badawcze przyniosły prace w klasztorze. Okazało się, że wykorzystano tu – do wysokości piętra – mury gotyckich kamienic z XIV wieku⁶. Rozpoczęto też zabezpieczanie fundamentów kościoła poprzez wykonanie palisady z mikropali⁷.

Przy **kościel św. Anny** prowadzono remont konserwatorski części **probostwa** (wikarówki), obejmu-

⁴ Jacek Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków*, Biblioteka Krakowska, nr 120, Kraków 1979, s. 87 i il. 26.

⁵ „Sprawozdanie z prac konserwatorskich przy sterczynach prezbiterium od strony północnej bazyliki Mariackiej w Krakowie”, oprac. kons. art. plast. Sulisław Przemysław Cwiertnia, styczeń 2019.

⁶ Badania architektoniczne firmy Cempla i Partnerzy.

⁷ Projekt, z ramienia firmy Cempla i Partnerzy, opracował mgr inż. Lech Sobieszek.

jący m.in. badania stratygraficzne tynków, ich częściową wymianę, oczyszczenie i impregnację⁸.

W kościele **Św. Apostołów Piotra i Pawła**, w którym prace konserwatorskie trwają od ćwierćwiecza, przeprowadzono remont konserwatorski elewacji przybudówek przy prezbiterium oraz przystąpiono do wymiany pokrycia kopuły i dachów. W otoczeniu kościoła kontynuowano badania archeologiczne związane z utworzeniem w podziemiach świątyni Panteonu Narodowego. Przeprowadzona w poprzednich latach konserwacja monumentalnej fasady otrzymała obszerną dokumentację. Ważnymi ustaleniami naukowymi są tu ujawnione sygnatury kamieniarza (?) Jana Drołowskiego, zapewne z lat dwudziestych XVII wieku, oraz z czasów restauracji z początku XX wieku⁹.

W kościele **św. Andrzeja** kontynuowano konserwację wystroju chóru pańieńskiego klarysek, pochodzącego z różnych okresów, lecz stanowiącego jednolitą całość kształtowaną głównie w XVIII wieku¹⁰. Prace prowadzi Firma Konserwatorska Piotr Białko. W 2018 roku przeprowadzono konserwację barokowego relikwiarza w kształcie Domku Loretańskiego, zaprojektowanego zapewne przez Baltazara Fontanę po 1718 roku (przywrócenie pierwotnej aranżacji z usunięciem wtórnych zniekształceń, uzupełnienie ubytków), obrazu *Matki Boskiej Bolesnej* z 1. połowy XVII wieku, późnogotyckich drewnianych rzeźb polichromowanych z okresu 1520–1540, przedstawiających *św. Annę Samotrzeć* i *Męczeństwo św. Sebastiana* (przywrócenie pierwotnej kolorystyki, w tym złocen i srebrzeń) oraz klęczników i ławek¹¹.

⁸ „Dokumentacja prac wykonanych w ramach zadania «Probostwo Parafii św. Anny [...] – remont konserwatorski elewacji wikarówki»”, oprac. kons. mgr Mariusz Ratajczyk, Archicon, Kraków, styczeń 2019.

⁹ „Kościół pw. św. Piotra i Pawła [...], remont konserwatorski fasady, 2016–2017”, oprac. AC Konserwacja Zabytków Piotrowski, Kosakowski, spółka jawna, marzec 2018.

¹⁰ Ogólne założenia dla całości znajdującego się tu wystroju, pochodzącego z różnych okresów, lecz skomponowanego w wieku XVIII jako jednolita całość, określił opracowany w 2009 r. „Program prac konserwatorskich [...] wyposażenia empory – chóru kościoła św. Andrzeja w Krakowie”; problematykę konserwatorską przedstawiła kons. mgr Maria Trzupek, problematykę historyczną dr hab. Andrzej Włodarek.

¹¹ Dokumentację opracowała kons. mgr Halina Koziana-Białko z ramienia Firmy Konserwatorskiej Piotr Białko, Zabytki Malarstwa i Architektury. W konserwacji obrazu *Matki Boskiej* uczestniczyli też dr Jacek Kieferling i mgr Maria Trzupek, w konserwacji rzeźby *św. Anny Samotrzeć* – mgr Aleksandra Jagielka i mgr Izabela Kłeczek,

W przyległym **klasztorze Klarysek** podjęto remont konserwatorski kominów.

W kościele **św. Idziego** rozpoczęto konserwację północnej elewacji. W rezultacie, po przeprowadzeniu badań stratygraficznych tynków, jak zaznaczono w dokumentacji prac, „przywrócona została koncepcja kolorystyczna elewacji (z pierwszej warstwy chronologicznej)”¹².

Opracowano projekt zabezpieczeń konstrukcyjnych **zespołu klasztoru Dominikanek na Gródku**, ufundowanego w 1621 roku.

W **klasztorze Bernardynek**, w ramach prac prowadzonych od 2015 roku, ukończono remont konserwatorski elewacji i muru w pierzei ul. Poselskiej: „ze względu na problem zasolenia i zawilgocenia założono całkowite skucie tynków w dolnych partiach, wykonanie hydroizolacji poziomej fundamentów i zrekonstruowanie tynków [...]”. W wyższych partiach stan tynków był znacznie lepszy, dlatego zdecydowano o ich pozostawieniu i poddaniu konserwacji”¹³.

W **klasztorze Prezentek** przy kościele św. Janów Ewangelisty i Chrzciela kontynuowano rozpoczęty w 2015 roku remont konserwatorski późnobarokowej fasady, przywracając dawną kolorystykę¹⁴.

Zespół zabudowy przy ulicy Kanoniczej

Cenny zespół rezydencji kapitulnych, powstający w skromnych jeszcze formach od połowy XIV wieku, przekształcany w wieku XV, XVI i na po-

w konserwacji rzeźby św. Sebastiana dr Kieferling i mgr Trzupek, w konserwacji mebli mgr Piotr Jarek.

¹² „Kościół pw. św. Idziego, remont konserwatorski północnej elewacji [...], dokumentacja [...]”, oprac. AC Konserwacja Zabytków Piotrowski, Kosakowski, spółka jawna, kons. mgr Dorota Smatloch-Klechowska, grudzień 2018.

¹³ „Zespół zabudowań klasztornych siostr Bernardynek przy ul. Poselskiej w Krakowie, remont konserwatorski zachodnich elewacji [...]”, oprac. ICOS, kons. kons. Joanna Szczepanik-Łukasiewicz, Anna Kłosowska, Dorota Smatloch-Klechowska, wrzesień 2018. Prace – jak w poprzednich latach – prowadzone były w oparciu o „Program prac konserwatorskich elewacji wirydarza [...]”, autorstwa kons. mgr Małgorzaty Mrzygłód-Tomasik, oraz „Projekt budowlany [...] elewacji wirydarza [...]”, opracowany przez dra inż. arch. Zdzisława K. Bastera (czerwiec 2015).

¹⁴ „Remont konserwatorski elewacji budynku klasztornego Zgromadzenia Panien Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny (Prezentek), sprawozdanie z prac przeprowadzonych w 2018 roku”, oprac. kons. kons. Karolina Pachuta i Monika Rolewicz, Firma Konserwatorska Piotr Białko, 2018. Podstawą był „Program prac konserwatorskich dla

czątku XVII stulecia w okazałe późnogotyckie, renesansowe i manierystyczne śródmiejskie pałace, z późniejszymi realizacjami z ostatnich lat przedrozbiorowej Rzeczypospolitej, ulegał gwałtownej degradacji w dobie niewoli narodowej. Kompleksowe prace badawcze, podjęte na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku, wnosząc znaczący wkład do stanu wiedzy o architekturze krakowskiej doby późnego średniowiecza i nowożytności¹⁵, nie znalazły wówczas niestety pełnej kontynuacji w postaci realizacji konserwatorskich odpowiadających ustaleniom badawczym. W 1990 roku Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, w odnowionym składzie, uznał kompleksową rewaloryzację zespołów rezydencjonalnych ul. Kanoniczej za jedno ze swych najważniejszych zadań. Po upływie niemal trzech dekad od ówczesnych realizacji (a blisko półwiecza od początkowych) zarysowała się konieczność ponownego podjęcia niektórych realizacji. Kilkuletni program przewidziano dla zapoczątkowanego w 2017 roku. remontu konserwatorskiego **Domu Długosza** (nr 25); realizowano kolejny etap, obejmujący rekonstrukcję i konserwację stolarki¹⁶. Interesujące efekty przyniosła konserwacja wczesnoklasycystycznej fasady **pałacu pod nrem 9** (ukształtowanej w latach 1787–1788, zapewne pod kierunkiem Józefa Le Brun), z przywróceniem – w oparciu o badania stratygraficzne tynków – pierwotnej kolorystyki¹⁷. Obie cenne budowle znajdują się w gestii Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Podobny charakter miała

elewacji klasztoru [...]”, oprac. kons. mgr Małgorzata Mrzygłód-Tomasik, 2015. Badania architektoniczne prowadziła firma Marek Cempla i Partnerzy, Konserwacja Zabytków.

¹⁵ „Zagadnienia badawcze i projektowe zespołu ulicy Kanoniczej w Krakowie. Materiały z sympozjum konserwatorskiego PKZ w Krakowie”, Kraków 1971.

¹⁶ „Dokumentacja [...] dla zadania pn. «Remont konserwatorski [...] Domu Długosza w zakresie wymiany stolarki okiennej i drzwiowej oraz konserwacji elementów drewnianych polichromowanych»”, oprac. PH UM MIREW II Paweł Michura, Limanowa. Opracowanie to zawiera też wytyczne dla przewidzianej w roku 2019 rekonstrukcji barokowej dekoracji ornamentalnej malarskiej drewnianej ścianki łamanego dachu skrzydła północnego.

¹⁷ „Sprawozdanie z prac konserwatorskich. Remont konserwatorski elewacji frontowej kamienicy przy ul. Kanoniczej 9 [...]”, oprac. mgr Marian Ćwięczek, ANTIS, Przedsiębiorstwo Budowlano-Konserwatorskie Rafał Ćwięczek, grudzień 2018. Prace prowadzono w oparciu o projekt budowlany „Rewaloryzacja elewacji wraz z wymianą stolarki okiennej”, oprac. arch. Józef Dutkiewicz. Badania stratygraficzne tynków prowadził kons. mgr Marcin Chojkowski.

konserwacja wczesnoklasycystycznej fasady **pałacu przy ul. Kanoniczej 19** (siedziby Muzeum Archidiecezjalnego), związanej z działalnością kanonika Jana Kantego Wodzickiego w latach 1778–1790; i tu przywrócono, w oparciu o badania, dawne rozwiązania kolorystyczne. W **pałacu pod nrem 18** konserwowano ponownie – po dwudziestu latach – elewacje dziedzińcowe, kształtowane w dwóch etapach: w latach trzydziestych i osiemdziesiątych XVI wieku¹⁸. W **kamienicy nr 14** restaurowano klasycyzującą fasadę (bud. Teofil Żebrawski, 1874).

W sąsiedztwie zespołu ul. Kanoniczej kontynuowano prace elewacyjne w **dawnym klasztorze Karmelitów** z początku XVII wieku, zdegradowanym jako więzienie w dobie niewoli narodowej, dzisiaj użytkowanym przez Muzeum Archeologiczne.

Zespoły zabudowy uniwersyteckiej

W przeciwieństwie do lat poprzednich prace tu podejmowane miały stosunkowo niewielki zakres. W **Collegium Maius** rozpoczęto remont konserwatorski wnętrza Biblioteki; prace o charakterze zachowawczym w pełni utrwalają koncepcję zrealizowaną przed ponad półwieczem pod kierunkiem prof. Karola Estreichera. Kontynuowano prace w **Collegium Novum** (arch. Feliks Księżarski, 1883–1887). Objęły one sale w skrzydle południowym, mieszczące Biura Rektora (na pierwszym piętrze) oraz Dziekanat Wydziału Prawa i Administracji (na drugim); konserwowano i rekonstruowano dekoracje malarzkie ścian i sufitów¹⁹. W **Collegium Broscianum** (tj. w dawnym kolegium jezuickim przy kościele Świętych Apostołów Piotra i Pawła) rozpoczęto remont konserwatorski elewacji podwórzowej.

Pałace magnackie i kamienice mieszczańskie

W późnobarokowym **Pałacu Spiskim** kontynuowano – pod kierunkiem kons. Ewy Cempli-Dziadoń – rozpoczęte w 2016 roku badania stratygraficzne wnętrza z odsłanianiem i konserwacją malowideł pochodzących z dwóch okresów: z 2. ćwierci XVIII wieku (supraporty) i z 1. połowy XIX wieku, za-

¹⁸ „Dokumentacja prac konserwatorsko-remontowych przy elewacjach [...] dziedzińca kamienicy przy ul. Kanoniczej 18 [...]”, oprac. kons. mgr Katarzyna Magrysiwicz-Dobrzańska, grudzień 2018.

¹⁹ „Remont sal nr 38, 39, 58, 59 w skrzydle południowym [...] Collegium Novum [...], dokumentacja prac konserwatorskich”, oprac. kons. mgr Katarzyna Sułkowska, Krzeszowice, styczeń 2019.

pewne z doby Wolnego Miasta (dekoracje patronowe)²⁰.

W dawnym, późnobarokowym **pałacu opatów cysterskich z Jędrzejowa** (ul. św. Jana 20), budowanym zapewne z udziałem Francesco Placidiego²¹, konserwowano elewację boczną²².

W dawnym **Pałacu Wielopolskich**, kształtowanym na początku XVII wieku jako adaptacja pałacu hetmana Jana Tarnowskiego z połowy XVI wieku, przekształcanym w latach ok. 1866 i 1907–1912 jako siedziba Magistratu, prowadzono remont konserwatorski fasady i konserwację kamiennych portali na dziedzińcu.

W dawnej kamienicy mieszczańskiej będącej dziś **plebanią kościoła Świętego Krzyża** kontynuowano rozpoczęte w 2017 roku prace w murowanych z łamanego kamienia piwnicach z XIV wieku (nakrytych nowożytnymi sklepieniami ceglanymi), adaptowanych na cele muzealne²³. W **kamienicy Pod Blachą** przy Rynku Głównym 29 przeprowadzono remonty pokrycia dachowego i klatki schodowej, ukształtowanej w latach sześćdziesiątych XIX wieku w związku z ówczesną przebudową prowadzoną dla Franciszka Ksawerego Miliewskiego według projektu arch. Filipa Pokutyńskiego; ujawniono dekorację malarską imitującą ciosy kamienne²⁴. Dla

kamienicy mieszczańskiej przy ul. św. Jana 12, ofiarowanej przez Klemensa Bąkowskiego Towarzystwu Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, po badaniach stratygraficznych tynków we wnętrzach opracowano dokumentację projektową remontu konserwatorskiego. W **kamienicy Wolnych przy pl. Szczepańskim 2**, ukształtowanej w duchu wczesnego modernizmu w latach 1908–1909 (arch. Wiktor Miarczyński), kontynuowano prace konserwatorskie w obrębie klatki schodowej z bogatym wystrojem plastycznym. W kamienicach przy **Małym Rynku 5 i 6** przeprowadzono remonty konserwatorskie fasad. W kamienicy przy ul. **Brackiej 11** wykonano remont konserwatorski piwnic, ukształtowanych zasadniczo w XV wieku²⁵.

Ponadto prowadzono prace w kamienicach przy ul. Brackiej 8 (klatka schodowa) i 11 (piwnice), Świętego Krzyża 7 (fasada z końca XIX wieku)²⁶, ul. Grodzkiej 44²⁷ (restauracje fasad), św. Tomasza 6 (zabezpieczanie konstrukcyjne oficyny).

Fortyfikacje miejskie

W ramach projektu kluczowego kontynuowano remont konserwatorski **dawnego Arsenalu Miejskiego** z przyległymi doń basztami Stolarską i Ciesielską; prace przy tym elemencie dawnych fortyfikacji Krakowa są związane z funkcją, jaką tu wprowadzono w końcu XIX wieku: Muzeum Czartoryskich. Roboty z roku 2018 (koszt: 3 230 000 zł) nie objęły zrealizowanych wcześniej działań konserwatorskich, lecz dotyczyły infrastruktury. Według mnie tego rodzaju gospodarowanie środkami Narodowego Funduszu winno być w przyszłości wykluczone.

niczna polichromii odkrytej na ścianach, projekt rekonstrukcji polichromii i historycznych elementów architektonicznych klatki schodowej”, oprac. mgr inż. arch. Elżbieta Barańska, mgr inż. arch. Maria Filipowicz, październik–listopad 2018.

²⁵ „Remont konserwatorski piwnic w kamienicy (XV–XX w.) przy ul. Brackiej 11 [...], dokumentacja [...]”, oprac. kons. mgr Małgorzata Mrzygłód-Tomasik.

²⁶ „Dokumentacja konserwatorska powykonawcza, budynek przy ul. Świętego Krzyża 7, remont elewacji frontowej”, oprac. mgr Marian Cwiężek, ANTIS, Przedsiębiorstwo Budowlano-Konserwatorskie Rafał Cwiężek, 2018.

²⁷ „Dokumentacja konserwatorska powykonawcza, budynek przy ul. Grodzkiej 44 [...], remont elewacji frontowej z wymianą stolarki”, oprac. jw.; „Sprawozdanie z badań odkrywkowych na fasadzie kamienicy przy ul. Grodzkiej 44”, oprac. kons. mgr Katarzyna Magrysiewicz-Dobrzańska. Prace objęły też konserwację kamiennego portalu.

²⁰ „Sprawozdanie z III etapu konserwacji wystroju malarskiego [...] obejmującej konserwację techniczną ścian i sufitu w sali [...] na I piętrze w trakcie tylnym [...] Pałacu Spiskiego”, oprac. Marek Cempla i Partnerzy, kons. Ewa Cempla-Dziadoń, kons. Alicja Arkusiewicz, mgr inż. arch. Andrzej Cygnarowski, Kraków 2018. W skład zespołu prowadzącego konserwację wchodził też kons. Małgorzata Kowalska oraz – jako konsultant z zakresu historii sztuki – dr Waldemar Komorowski. Cytowane sprawozdanie jest znakomitym, wzorcowym przykładem dokumentacji konserwatorskiej, z rozbudowanymi analizami technologicznymi i historycznymi.

²¹ Paweł Dettloff, *Kamienica opatów jędrzejowskich w Krakowie w XVIII stuleciu*, „Rocznik Krakowski”, T. 81: 2015, s. 105–116.

²² „Konserwacja elewacji pałacu Popielów przy ul. św. Jana 20 [...] – I etap, dokumentacja powykonawcza”, oprac. kons. kons. Joanna Szczepanik-Lukasiewicz, Dorota Smatloch-Klechowska, dr Paweł Dettloff (opracowanie historyczne). Projekt budowlany wykonała mgr inż. arch. Maria Fischinger.

²³ „Piwnice budynku plebanii parafii Świętego Krzyża w Krakowie [...]. Sprawozdanie z prac badawczych i konserwatorskich wykonanych w 2018 roku”, Firma Konserwatorska Piotr Białko, oprac. mgr Artur Godlewski, mgr inż. Grzegorz Widliński, Kraków 2019.

²⁴ „Remont konserwatorski klatki schodowej w kamienicy Pod Blachą [...]”, oprac. kons. mgr Elżbieta Majerczyk-Widerska, grudzień 2018, informacje historyczne: dr Waldemar Komorowski; „Inwentaryzacja architekto-

KAZIMIERZ ZE STRADOMIEM

Kościoły i klasztory

W **kościel Bożego Ciała**, głównej świątyni parafialnej Kazimierza, kontynuowano konserwację wnętrza wraz z bogatym, jednolicie komponowanym, manierystycznym i późnobarokowym wyposażeniem (projekt kluczowy). Po ukończeniu prac w prezbiterium rozpoczęto konserwację wystroju we wschodniej części korpusu: grupy Ukrzyżowania w arkadzie tęczowej oraz rokokowych ołtarzy bocznych: dwóch flankujących arkadę (z obrazami z 1. połowy XVII wieku – *Matki Boskiej Łaskawej* i *Chrystusa Króla*) oraz dwóch kolejnych przy wschodnich zakończeniach obu naw bocznych: *Świętego Krzyża* i *św. Józefa*. Prace prowadzone są pod kierunkiem kons. dra Krystyna Kozieła.

W przyległym **klasztorze Kanoników Regularnych Laterańskich** kontynuowano remont konserwatorski powiązany z wprowadzaniem izolacji przeciwwilgociowej; pracami objęto elewację zachodnią (od strony cmentarza przykościelnego)²⁸.

W **zespole kościoła i klasztoru Paulinów Na Skalce** kontynuowano – w trybie awaryjnym – remont konserwatorski średniowiecznego muru obronnego miasta Kazimierza (funkcjonującego jako mur ogrodowy); prace prowadzi firma konserwatorska arch. Marka Cempli²⁹. Zakończono prace badawcze i projektowe dotyczące muru obwodowego Skalki, zachowanego po południowo-zachodniej stronie kościoła. Prowadzone jednocześnie badania architektoniczne, archeologiczne i źródłowe dotyczące przewidzianej tu ekspozycji „rezerwatu archeologicznego” przyniosły istotne ustalenia naukowe odnośnie do średniowiecznej zabudowy Skalki³⁰, w pełni potwierdzające i rozwijające dawne hipote-

zy prezentowane przez Marię Krasnowolską i Irenę Kmietowicz-Drahtową³¹.

W augustiańskim **kościel św. Katarzyny Aleksandryjskiej** w trybie awaryjnym podjęto remont konserwatorski ceglanej, południowej elewacji nawy głównej oraz kamiennych elewacji kruchty i kaplicy św. Moniki.

W **kościel Misjonarzy na Stradomiu** kontynuowano konserwację cennego barokowego wyposażenia (obraz z ołtarza głównego *Nawrócenie św. Pawła*, mal. Tadeusz Kuntze, ok. 1756)³².

Kontynuowano rozpoczęte w 2017 roku prace w wirydarzu **klasztoru Bernardynów**, ukształtowanym w obecnej postaci po „potopie” szwedzkim, przywracając ustaloną w wyniku badań stratygraficznych pierwotną kolorystykę³³.

Dawne Miasto Żydowskie

W przeciwieństwie do lat poprzednich zakres robót był skromny. W zespole **bożnicy i cmentarza Remuh** kontynuowano – w ramach projektu kluczowego – „remont konserwatorski elewacji południowej głównego korpusu synagogi”, przy której wykonano „ścieżkę z kostki kamiennej”. Wzmocniono mur cmentarny od strony południowej. Na cmentarzu prace objęły „oczyszczenie macew i nagrobków tumbowych z zabrudzeń i fałszywej patyny [...]”, wzmocnienie strukturalne kamienia w miejscach osłabienia [...] impregnację i hydrofobizację [...]”³⁴.

³¹ Maria Krasnowolska, Irena Kmietowicz-Drahtowa, *Krakowska Skalka: topografia i zabudowa*, „Studia Claromontana”, T. 17: 1997, s. 201–274.

³² Prace prowadził zespół konserwatorów: Aleksander Piotrowski, Bożena Mucha, Agata Skowrońska; „Kościoł pw. Nawrócenia św. Pawła [...], konserwacja obrazu „Nawrócenie św. Pawła”, dokumentacja [...]”, oprac. mgr Alicja Gut-Ośkiewicz, styczeń 2019. „Program konserwatorski obrazu [...] oraz elementów złożonych z ołtarza głównego [...]”, oprac. kons. mgr Aneta Krawczyk-Wróbel (październik 2017).

³³ „Klasztor oo. Bernardynów w Krakowie. Remont konserwatorski północnej, wschodniej i zachodniej elewacji wirydarza. Dokumentacja opisowa i fotograficzna”, oprac. AC Konserwacja Zabytków, Piotrowski, Kosakowski, spółka jawna, 2018.

³⁴ „Dokumentacja powykonawcza, sprawozdanie z prac budowlanych i konserwatorskich przeprowadzonych w 2018 r. w zespole synagogi i cmentarza Remuh [...] w ramach zadania «Rewaloryzacja zespołu synagogi [...]» wraz z konserwacją nagrobków [...] i utworzeniem ścieżki edukacyjnej – etap II”, oprac. Kompleksowa Rewaloryzacja Obiektów Zabytkowych Henryk Pachla, styczeń 2019. Podstawą dla prac przy bożnicy były wcze-

²⁸ „Kontynuacja remontu elewacji frontowej wraz z izolacją przeciwwilgociową w zespole klasztornym Kanoników Regularnych Laterańskich, sprawozdanie z wykonania robót”, Firma Budowlana FF-BUD, Jan Filipowicz, listopad 2018. Pracami konserwatorskimi kierował kons. dr Krystyn Kozieł.

²⁹ „Zespół klasztorny Ojców Paulinów Na Skalce [...], sprawozdanie z II etapu remontu konserwatorskiego muru [...] od strony ul. Paulińskiej [...]”, oprac. kons. dr Ignacy Jakubczyk. Prace prowadzono według programu opracowanego w 2009 r. przez kons. kons. mgr Agnieszkę Chojkowską-Sawicką i mgr Marka Sawickiego oraz ekspertyzę autorstwa mgr inż. Lecha Sobieszka (2017).

³⁰ *Średniowieczny kościół na Skalce w Krakowie w świetle badań interdyscyplinarnych*, red. Jacek Poleski, Kraków 2018.

W **synagodze Tempel** („Postępowej”), centrum życia religijnego żydowskiej inteligencji Krakowa od 2. połowy XIX wieku do Holocaustu, zakończono prowadzone w trybie awaryjnym od 2012 roku prace wzmacniające konstrukcję empor³⁵. Jak zaznaczono w „Sprawozdaniu”³⁶, zakres robót objął „wykonanie konstrukcji podniesienia fasety sufitu nad salą główną [...], co stanowiło ostatni etap prac związanych z usunięciem stanu awaryjnego galerii wewnętrznych [...]. Zakończenie wzmacniania drewnianej konstrukcji [...] umożliwi przystąpienie do prac konserwatorskich w obrębie galerii wewnętrznych”.

Zabudowa świecka

W **dawnym ratuszu** na pl. Wolnica, użytkowanym przez Muzeum Etnograficzne, kontynuowano konserwację średniowiecznych i nowożytnych piwnic.

Szczególne miejsce w architekturze Kazimierza zajmuje późnoklasycystyczny **dawny zajazd przy ul. Węglowej 1–1a / Krakowskiej 29** z lat 1837–1839 (budowniczy Ignacy Hercok), adaptujący gotyckie kamienice przyrynkowe³⁷. Opracowana w 2018 roku dokumentacja projektowa zapoczątkuje remont tego bardzo zaniedbanego zabytku połączony z adaptacją dla Biblioteki Kraków.

Kontynuowano remont konserwatorski okazałej **kamienicy na narożniku Stradomia i ul. Dietla 44** (bud. Samuel Singer, 3 ćwierć XIX wieku); prace objęły dziedziniec arkadowy. Nadal brak szans na podjęcie – w trybie awaryjnym – remontu konserwatorskiego przeciwległej, modernistycznej kamienicy Ohrensteina (arch. Jan Zawiejski, 1911–1913), ulegającej gwałtownej destrukcji.

śniesz projekt: „Projekt budowlany konstrukcyjny dla synagogi Remuh”, oprac. dr inż. Piotr Matysek, oraz „Dokumentacja konserwatorska dotycząca kontynuacji prac konserwatorskich i renowacyjnych synagogi Remuh [...]”, oprac. kons. kons. Joanna Jurczak i Marcin Chojkowski. „Program prac konserwatorskich dla 400 kamiennych nagrobków ze Starego Cmentarza Żydowskiego Remuh” oprac. w 2017 r. mgr Marek Gosztyła.

³⁵ „Projekt budowlany wzmocnienia galerii wewnętrznych [...]” oprac. w 2011 r. arch. Tadeusz Pachla.

³⁶ „Sprawozdanie z prac budowlanych przeprowadzonych w 2018 r. w synagodze Tempel [...] w ramach zadania «Zakończenie wzmacniania konstrukcji [...]»”, oprac. KROZ Henryk Pachla, styczeń 2019.

³⁷ Bogusław Krasnowolski, *Zapomniany wybitny zabytek architektury krakowskiego Kazimierza*, „Rocznik Biblioteki Kraków”, T 1: 2017, s. 15–51.

DAWNE PRZEDMIEŚCIA KRAKOWA

Na obrzeżu Plant likwidowano – w trybie awaryjnym – zagrożenie konstrukcyjne w piwnicach **gmachu dawnego Krakowskiego Towarzystwa Technicznego** (arch. Sławomir Odrzywołski, 1905–1906) przy ul. Straszewskiego 28.

Przy ul. Piłsudskiego – osi widokowej wycelowanej na Kopiec Kościuszki, ukształtowanej wraz z sypaniem Kopca – najpoważniejszym zadaniem był kolejny etap odnawiania **budynku Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”** (projekt kluczowy), kształtowanego w latach 1889 i 1893. Cenny efekt konserwatorski przyniosła konserwacja i częściowa rekonstrukcja ornamentalnego wystroju malarskiego głównej sali, zrealizowanego przez Antoniego Tucha, przeprowadzona pod kierunkiem dr hab. Moniki Bogdanowskiej, z pełnym wykorzystaniem wyników badań odkrywkowych tynków i przekazów ikonograficznych (il. 10). Moim zdaniem ten niewątpliwý sukces konserwatorski nie rekompensuje jednak wysokości nakładów ponoszonych sukcesywnie przez Narodowy Fundusz w kilkuletnim cyklu (w roku 2018 było to aż 3 703 758,12 zł, a więc ponad 12% budżetu!). Przy tejże ulicy przeprowadzono konserwację ceglanych i tynkowanych elewacji dawnej **rogatki miejskiej**³⁸.

W **zespole klasztoru Kapucynów** (ul. Loretańska) z lat 1686–1700 rozpoczęto – w trybie awaryjnym – remont nawierzchni dziedzińca przed fasadą kościoła, wraz z izolacją pionową przyległych ścian.

Przy ul. Garncarskiej w **klasztorze Sercanek** rozpoczęto remont dachu z wymianą pokrycia.

Przy ul. Łobzowskiej w **zespole klasztornym Karmelitanek** kontynuowano w trybie awaryjnym konserwatorski remont muru otaczającego ogród (zaprojektowanego wraz z całością przez arch. arch. Franciszka Mączyńskiego i Tadeusza Stryjeńskiego w latach 1903–1905)³⁹.

Na **Wesołej** w **kościelnie Jezuitów** kontynuowany był remont konserwatorski ceglanych elewacji

³⁸ „Dokumentacja powykonawcza prac konserwatorskich wschodniej i północnej elewacji budynku przy ul. Piłsudskiego 29 [...] – II etap prac”, oprac. kons. art. Adam Jasiewicz, Maximus Laude, sp. z o.o., październik 2018.

³⁹ „Sprawozdanie z prac budowlanych prowadzonych w 2018 r. przy murze ogrodzeniowym w ramach zadania «Kontynuacja awaryjnego zabezpieczenia muru ogrodowego w zespole [...] Sióstr Karmelitanek Bosych [...]»”, oprac. KROZ Henryk Pachla, styczeń 2019. Podstawą był projekt budowlany autorstwa arch. Henryka Pachli (2012).

10. Budynek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, wystrój malarski głównej sali z końca XIX w.; stan po konserwacji i częściowej rekonstrukcji. Fot. KONS ART Tekielak Andrzej Maciej

11. Kościół św. Mikołaja na Wesołej, dekoracja malarska sklepienia prezbiterium, mal. Piotr Niziński, koniec XIX w.; stan po konserwacji. Fot. Aleksandra Kozuń

z kamiennym detałem (pracami objęto absydę prezbiterialną)⁴⁰, a w **kościel** **św. Mikołaja** trwała konserwacja wystroju malarskiego z ok. 1891 roku⁴¹ (il. 11).

Jak w latach poprzednich prowadzono prace remontowo-konserwatorskie w **budynkach szkolnych z doby autonomii galicyjskiej**. Kontynuowano prace elewacyjne w dawnej siedzibie Akademii Handlowej i dawnej Szkoły Wydziałowej św. Jadwigi (ul. Kapucyńska 2 / ul. Loretańska 16)⁴², a w budynku przy ul. Studenckiej 13 (dziś XLII Liceum Ogólnokształcące) – stabilizowanie posadowienia.

W **zespole pałacu Pugetów** przy ul. Starowiślnej (arch. Józef Kwiatkowski, 1876–1877) restaurowano elewację oficyny (nr 11).

Na **Wielopolu** kontynuowany jest remont konserwatorski elewacji monumentalnego dzieła architektury modernizmu: domu pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności (arch. Adolf Szyszko-Bohusz, 1923–1927), tworzącego jednolity zespół z gmachem Kasy. Prace objęły: „oczyszczenie całej powierzchni wypraw lastrico, uzupełnienie ubytków [...], wykonanie modeli i form brakujących elementów sztukatorskich [...]”⁴³.

Prowadzono remonty konserwatorskie fasad **kamienic czynszowych** przy ul. Karmelickiej 42 (część zespołu kamienic projektu arch. Władysława Ekielskiego, ok. 1895), Długiej 8 (arch. Józef Pokutyński, 1907; prace objęły tynki romańskie, kamienne detale, obraz Matki Boskiej Częstochowskiej

i rekonstrukcję sterczyn attyki⁴⁴), Starowiślnej 44 (bud. Beniamin Torbe)⁴⁵, Dietla 29 (bud. Zygmunt Luks, 1909). W kamienicy przy ul. Sarego 20 rozpoczęto kompleksowe prace konserwatorskie, przy ul. Westerplatte 2 (ok. 1895) prowadzono prace we wnętrzach.

PODGÓRZE

W **kościel** **parafialnym św. Józefa** (arch. Jan Sas Zubrzycki, 1905–1909) ukończono konserwację elewacji południowej (cegłany wążek wraz z kamiennymi detalami)⁴⁶.

Niewielki, niestety, zakres miały prace przy **najstarszej zabudowie „józefińskiej” miasta**: kontynuowano kompleksowy remont konserwatorski w domu przy ul. Limanowskiego 32⁴⁷, stanowiącym centralny element zespołu obejmującego też parę oficyn.

Na **Starym Cmentarzu Podgórskim**, założonym wraz z powstaniem miasta Podgórza, konserwowano 11 pomników nagrobnych z XVIII/XIX i XIX wieku⁴⁸.

Na **Nowym Cmentarzu Podgórskim**, założonym w 1900 roku, przeprowadzono konserwację kilku grobowców i zespołu pomników nagrobnych⁴⁹.

⁴⁰ „Sprawozdanie z prac: kontynuacja remontu konserwatorskiego elewacji bazyliki pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa [...]”, oprac. kons. mgr Adam Jasiewicz.

⁴¹ „Kościół pw. św. Mikołaja [...], ściany i sklepienie prezbiterium, dokumentacja powykonawcza prac konserwatorskich przeprowadzonych w latach 2017–2018”, Firma Konserwatorska Piotr Białko, oprac. kons. dr Eliza Buszko, mgr Monika Rolewicz, styczeń 2019. Analizy stratygraficzne i chemiczno-technologiczne oraz badania pigmentów i spoiw prowadziła w latach 2017 i 2018 dr Maria Rogóż.

⁴² „Dokumentacja powykonawcza dla zadania «Kontynuacja konserwacji i rekonstrukcji stolarki okiennej w dawnej Akademii Handlowej» [...]”, oprac. PHUM MIDREW II, Paweł Michura, Limanowa 2018; „Dokumentacja powykonawcza dla zakończenia remontu konserwatorskiego elewacji frontowych w dawnej Szkole Wydziałowej św. Jadwigi [...]”, oprac. mgr inż. Tomasz Roguz, wrzesień 2018.

⁴³ Dokumentacja prac wykonanych w roku 2018 w ramach zadania: «Dom pracowników Pocztovej Kasy Oszczędności [...], kontynuacja remontu konserwatorskiego elewacji frontowej [...]»”, oprac. ARCHICON, kons. mgr Mariusz Ratajczyk, luty 2019.

⁴⁴ „Dokumentacja konserwatorska z badań stratygraficzno-odkrywkowych oraz powykonawcza z realizacji remontu konserwatorskiego elewacji kamienicy przy ul. Długiej 8 [...]”, oprac. ART FORUM, Bożena Boba-Dyga, 2018.

⁴⁵ Dokumentacja prac wykonanych w ramach zadania «Kamienica [...], ul. Starowiślna 44 – remont konserwatorski elewacji frontowej»”, oprac. kons. mgr Mariusz Ratajczyk, Archeion, Kraków, luty 2019. Program objął m.in. wykonanie badań stratygraficznych w celu określenia dawnej kolorystyki ścian i dekoracji sztukatorskiej, impregnację starych tynków, wymianę konstrukcji balkonów.

⁴⁶ „Kościół pw. św. Józefa w Krakowie-Podgórzu, remont konserwatorski elewacji bocznych od strony południowej – elewacje kaplic i zakrystii, dokumentacja [...]”, oprac. AC Konserwacja Zabytków Piotrowski, Kosakowski, spółka jawna, 2018.

⁴⁷ „Budynek mieszkalny przy ul. Limanowskiego 32 w Krakowie, elewacja tylna, dokumentacja prac konserwatorskich”, oprac. kons. mgr Katarzyna Sułkowska, Kraków, grudzień 2018. Program prac dla całego zespołu opracowała – w ramach firmy PBK Eximerno – kons. mgr Anna Frandlucha.

⁴⁸ „Stary Cmentarz Podgórski [...], sprawozdanie z prac konserwatorskich”, oprac. kons. mgr Elżbieta Majerczyk-Widerska, Konserwacja Zabytków, Dawid Święch.

⁴⁹ „Nowy Cmentarz Podgórski w Krakowie. Dokumentacja prac konserwatorskich, cz. 9 – trzy pomniki nagrobne: Józefa Góry, Juliusza Strojka, Antoniego Staetz”, oprac.

REJON ALEJ TRZECH WIESZCZÓW

W gmachu Biblioteki Jagiellońskiej (arch. Wacław Krzyżanowski, 1928–1939) kontynuowano renowację stolarki okiennej⁵⁰.

Kontynuowano prace w **dworcu Kossakówka** (pl. Kossaka 4). Ratowanie zabytku zapisanego na trwałe w historii kultury jest sprawą oczywistą; zaniepokojenie budzi brak docelowej funkcji, która akcentowałaby tradycje rodziny Kossaków.

W zespole monumentalnej zabudowy modernistycznej z lat międzywojennych przy **pl. Inwalidów** prowadzono remont konserwatorski elewacji Domu Śląskiego (arch. Ludwik Wojtyczko, po 1932), będącego – jako siedziba Gestapo – miejscem martyrologii z doby okupacji hitlerowskiej.

AUSTRIACKA TWIERDZA KRAKOWSKA

Prace prowadzono w **bastionie III „Kleparz”** (adaptacja fragmentu celem turystycznego udostępnienia), w **fortach nr 2 „Kościuszko”** (rozpoczęcie remontów koszar szyjowych, bastionu IV, kaponierzy północnej i kurtyn⁵¹ oraz rekonstrukcja komory studni w oparciu o zachowane fragmenty⁵²), **nr 49 „Krzesławice”** (użytkowanego wzorowo przez Młodzieżowy Dom Kultury Na Stoku)⁵³, **nr 49 1/2 „Mogila”** (przebudowa odwodnienia)⁵⁴, **nr 51 1/2**

dr Mieczysław Majewski, Firma Konserwatorska Baszta, sp. z o.o., Kraków 2018.

⁵⁰ „Dokumentacja powykonawcza z odtworzenia stolarki okiennej w zabytkowej części Biblioteki Jagiellońskiej [...], etap VI”, oprac. OKNA-KOŁODZIEJCZYK, Janusz Kołodziejczyk, Tylmanowa, październik 2018. Program prac w 2012 r. opracowali arch.arch. Karolina Miśków-Barszczewska i Dariusz Barszczewski.

⁵¹ „Fort nr 2 «Kościuszko» [...] Remont konserwatorski elewacji bastionu IV, koszar szyjowych, kaponierzy północnej, kurtyny III–IV [...]”, oprac. kons. mgr Paulina Krupa, styczeń 2019. Prace prowadzono według programu autorstwa kons. mgr Małgorzaty Mrzygłód-Tomasik i projektu budowlanego opracowanego przez mgr inż. arch. Marię Makarewicz (2013).

⁵² „Fort nr 2 «Kościuszko» [...] Dokumentacja prac wykonanych w 2018 r. w ramach zadania: «Rekonstrukcja komory studni przy kurtynie II–III [...]»”, oprac. kons. mgr Mariusz Ratajczyk, Kraków, grudzień 2018. Nadzór autorski sprawowały arch.arch. Grażyna i Ewa Szafruga.

⁵³ „Sprawozdanie: remont schronu głównego, poterny i kaponierzy czołowej, rozbiórka budynków inwentarskich oraz częściowa rekonstrukcja profili ziemnych – Fort 49 «Krzesławice», miejsce martyrologii z okresu II wojny światowej”, oprac. Budmet – Spółka Rzemieślnicza, listopad 2018.

⁵⁴ Dokumentacja powykonawcza dla zadania: budowa instalacji kanalizacji opadowej wraz z wlotem do fosy

„Swoszowice”⁵⁵, **nr 52 „Borek”** (rewitalizacja dla lokalnego Klubu Kultury), **nr 52 1/2 „Skotniki”** (kontynuowanie adaptacji dla Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń, opracowywanie projektów oraz remont konserwatorski dawnego bloku koszarowo-bojowego). W tej ostatniej realizacji szczególne znaczenie miało uporządkowanie otoczenia w oparciu o projekt zieleni: „wykonanie nowych nasadzeń (krzewy), usunięcie samosiewek zniekształcających pierwotną, podporządkowaną względem strategicznym kompozycję, odtwarzanie powierzchni trawiastych”⁵⁶.

W **zespole dawnego więzienia garnizonowego** (ul. Montelupich 7) z lat osiemdziesiątych XIX wieku, ukształtowanego dla potrzeb garnizonu dawnej twierdzy, rozpoczęto – od dachu – remont konserwatorski budynku administracyjno-szpitalnego⁵⁷.

ZESPOŁY NA OBRZEŻACH MIASTA

W **Mogile** w **kościelcu Cystersów** kontynuowano prace we wnętrzu nawy głównej, z dekoracją malarzką autorstwa Jana Bukowskiego (1914–1919), późnoromańskimi detalami kamiennymi, epitafrum opata mogińskiego i biskupa przemyskiego Pawła Piaseckiego (1649), barokową chrzcielnicą z marmuru dębnickiego oraz epitaframi z 1. połowy XIX wieku⁵⁸; konserwowano też barokową polichromię w kaplicy Świętego Krzyża. W przyległym **zespole opactwa** kontynuowano konserwację dawnego pałacu opata z przeoratem (projekt kluczowy), przewidzianego dla Muzeum Duchowości i Kultury Cystersów. Kontynuowano remont konserwatorski drewnianego **kościoła św. Bartłomieja**.

fortecznej [...] przy forcie nr 49 1/2 «Mogila», oprac. Majewski – Firma inżynierska, sp. z o.o.

⁵⁵ „Dokumentacja konserwatorska powykonawcza remontu konserwatorskiego fortu Wróblowice 51 1/2 – Swoszowice [...]: odtworzenie wschodniej części galerii strzeleckiej; prace konserwatorskie na elewacji koszar”, oprac. ART FORUM Bożena Boba-Dyga, 2018.

⁵⁶ „Kontynuacja prac konserwatorskich i rewitalizacyjnych w obrębie zabytkowej zieleni fortecznej przy forcie 52 1/2 «Skotniki» [...], sprawozdanie z prac przeprowadzonych w 2018 roku”, oprac. mgr inż. Grzegorz Widliński (autor projektu zieleni).

⁵⁷ „Remont konserwatorski dachu budynku aresztu śledczego [...], dokumentacja prac [...]”, oprac. kons. mgr Katarzyna Sułkowska, grudzień 2018; autorka sprawowała nadzór konserwatorski nad pracami obejmującymi remont więzby i wymianę ceramicznego pokrycia.

⁵⁸ „Sprawozdanie z prac konserwatorskich przy wystroju nawy głównej kościoła oo. Cystersów w Krakowie – Mogile”, grudzień 2018.

12. Kościół Benedyktynów w Tyńcu pw. śś. Piotra i Pawła, kaplica św. Scholastyki, polichromia w kopule: *Chwała niebieska św. Scholastyki i zakonu Benedyktynek*, mal. Andrzej Radwański, 1754; stan po odsłonięciu i konserwacji. Fot. Michał T. Gronowski

13. Kościół Benedyktynów w Tyńcu pw. śś. Piotra i Pawła, kaplica św. Scholastyki, fragment polichromii: *Rozmowa św.św. Benedykta i Scholastyki*, mal. Andrzej Radwański, 1754; stan po odsłonięciu i konserwacji. Fot. Michał T. Gronowski

W **zespole dworskim w Branicach** przeprowadzono prace stabilizujące konstrukcję spichlerza z 1706 roku; podstawą był projekt opracowany w końcu 2017 roku na zlecenie Muzeum Archeologicznego⁵⁹, użytkującego spichlerz jako magazyn.

W **kościelnie Benedyktynów w Tyńcu** kontynuowano prace przy późnobarokowym wyposażeniu z XVIII wieku. Prowadzono konserwację wystroju malarskiego w kaplicy św. Scholastyki (Andrzej Radwański, 1754; il. 12, 13), przesłoniętego całkowicie w 1947, ujawnionego w 2017 roku. W rezultacie odzyskano nieznane w zasadzie dzieło tego krakowskiego malarza, o bogatym programie ikonograficznym poświęconym żeńskiej gałęzi zakonu (odpowiednik analogicznej dekoracji w przeciwległej kaplicy św. Benedykta). Rozpoczęto konserwację ołtarza głównego – dzieła Francesca Placidiego – wraz z obrazem tyńskich patronów, św. Piotra i Pawła. Prace prowadzi kons. Marcin Ciba.

W **zespole eremu Kamedułów na Bielanych**, wybitnym dziele wczesnego baroku włoskiego, kontynuowano konserwację wnętrza kościoła wraz z remontem instalacji elektrycznej w prezbiterium oraz zakończono remont konserwatorski „babińca”.

Opracowano dokumentację projektową remontu konserwatorskiego drewnianej **kaplicy św. Małgorzaty** z lat 1680–1690 na **Salwatorze**⁶⁰; poprzednie prace prowadzono tu przed trzydziestu laty.

W **Bieżanowie** kontynuowano prace we wnętrzu **kościoła parafialnego Narodzenia Najświętszej Marii Panny** z konserwacją malowideł ściennych wykonanych w 1927 roku przez art. mal. prof. Tadeusza Korpala; cenne materiały ikonograficzne udostępniła prof. Grażyna Korpala⁶¹.

Kontynuowano prace w **zespole szpitalnego miasta-ogrodu w Kobierzynie**; prowadzone były remonty budynków nr 1, 1A, 1B i 4A⁶²; w budyn-

ku administracyjnym nr 28 przeprowadzono remont dachu⁶³, w kaplicy naprawiano uszkodzony gzyms⁶⁴.

Na **cmentarzu Rakowickim**, monumentalnej nekropolii krakowskiej kształtowanej od roku 1800⁶⁵, rekonstruowano zagrożony awarią odcinek muru południowego (zbudowanego po 1918 roku), z zachowaniem osadzonych w nim epitafiów⁶⁶. W ramach programu „Cmentarz Rakowicki – księga historii Polski” prowadzono konserwacje grobowców rodzin Teichmannów (projektu arch. Karola Zaremby, z płaskorzeźbą sygnowaną przez Tadeusza Błotnickiego, 1896)⁶⁷, Surzyckich (autorstwa firmy Trembeckich, 1922)⁶⁸, Dąbrowskich (ok. 1915)⁶⁹ i Milieskich (1879)⁷⁰ oraz pomników nagrobnych⁷¹.

Domańska-Tomczyk, Alwernia, czerwiec 2018. W 2014 r. opracowano program konserwatorski (kons. mgr Małgorzata Mrzygłód-Tomasik) i projekt budowlany (mgr inż. arch. Rafał Socha, Biuro Projektów Łukasz Zatorski). W ramach prac przywrócono kolorystykę i fakturę tynków, w oparciu o badania stratygraficzne.

⁶³ „Dokumentacja prac konserwatorskich budynku nr 28 – Administracja [...]”, oprac. kons. mgr Monika Domańska-Tomczyk, Alwernia, grudzień 2018.

⁶⁴ „Dokumentacja powykonawcza – sprawozdanie dotyczące prac zrealizowanych w 2018 r. [...] – budynek nr 12 (kaplica)”, oprac. Firma Budowlano-Konserwatorska Jarosław Woźniak, grudzień 2018.

⁶⁵ Karolina Grodziska-Ożóg, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Kraków 1987.

⁶⁶ Mur Cmentarza Rakowickiego, odcinek południowy [...]. Sprawozdanie z przebiegu prac”, oprac. kons. mgr Małgorzata Wida, Firma Budowlano-Konserwatorska VIDBUD, grudzień 2018.

⁶⁷ „Dokumentacja prac konserwatorskich: konserwacja grobowca Ludwika Teichmanna oraz rodziny Teichmannów [...] – II etap: montaż i konserwacja kamieniarki”, oprac. kons. mgr Krzysztof Mikołajek, firma jw., listopad 2018.

⁶⁸ Renowacja grobowca rodziny Surzyckich [...], firma jw., październik 2018.

⁶⁹ Grobowiec rodziny Dąbrowskich [...]. Sprawozdanie z prac konserwatorskich, I etap”, oprac. Makron, Konserwacja Zabytków Marek Gosztyła, Kraków, listopad 2018; „Grobowiec rodziny Grabowskich [...], dokumentacja konserwatorska wraz z ekspertyzą konstrukcyjną”, oprac. kons. mgr Małgorzata Wida, dr Stanisław Karczmarczyk (konstrukcja), VIDBUD, listopad 2018.

⁷⁰ „Grób rodziny Milieskich [...], dokumentacja z prac konserwatorskich wykonanych w 2018 r.”, oprac. AR-CHICON, kons. mgr Mariusz Ratajczyk, listopad 2018.

⁷¹ „Dokumentacja prac konserwatorskich [...]: pomniki [...] na grobach Jana i Cecylii Kotików”; „Grobowiec rodziny Ciucheńskich, dokumentacja prac konserwatorskich”; „Dokumentacja prac konserwatorskich [...]: grobowiec Franciszka Popiela [...]” (wszystkie oprac. Konserwacja Zabytków i Dzieł Sztuki Halina Baster, październik 2018).

⁵⁹ „Projekt budowlany zabezpieczeń i wzmocnień stabilizujących konstrukcję budynku spichlerza w zespole dworsko-parkowym w Branicach”, oprac. mgr inż. Lech Sobieszek, listopad 2017.

⁶⁰ „Projekt budowlany remontu konserwatorskiego kaplicy pw. św. Małgorzaty [...]”, oprac. dr inż. Stanisław Karczmarczyk, mgr inż. Mirosław Mielecki, KB – Projekty Konstrukcyjne, sp. z o.o., sierpień 2018.

⁶¹ „Dokumentacja prac konserwatorskich przy ścianach i sklepieniu nawy kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Krakowie-Bieżanowie”, oprac. Antiqua, Konserwacja Dzieł Sztuki Wit Podczerwiński, Jawornik koło Myślenic, grudzień 2018. Prace prowadzili kons. kons. Katarzyna Gąsienica-Sieczka i Grzegorz Wątor.

⁶² „Dokumentacja prac remontowo-konserwatorskich elewacji budynku nr 4a [...]”, Firma Budowlano-Konserwatorska Jarosław Woźniak, oprac. kons. mgr Monika

W zespole dawnej karczmy z końca XIX wieku na **Dębnikach** (ul. Twardowskiego 25) rozpoczęto remont konserwatorski elewacji i dachu.

W zespole dworu Ziobrowskich z ok. 1890 roku w **Borku Fałęckim** (ul. Zawila 2) rozpoczęto remont konserwatorski elewacji i tarasów; w dachu zrekonstruowano – według archiwalnej inwentaryzacji – lukarny⁷².

Wiele realizacji konserwatorskich z 2018 roku wiązało się z przywracaniem utraconych lub zatartych wartości. Na pierwszy plan wysuwają się tu: działania w archikatedrze z uczytelnieniem malowideł z 1617 roku w nawie głównej, dalsza konserwacja siedemnastowiecznych tkanin stanowiących obicia ścian kapitułarza katedralnego, kolejny etap konserwacji Ołtarza Mariackiego Wita Stwosza, kontynuacja konserwacji bogatego manierystycznego i późnobarokowego wystroju kościoła Bożego Ciała, wystrój malarski kaplicy św. Scholastyki w kościele Benedyktynów w Tyńcu, odzyskiwanie dawnej kolorystyki fasad, w tym wczesnoklasycystycznych w pałacach kapitułnych przy ul. Kanoniczej 9 i 19. Ukończenie konserwacji *Scala Santa* kościoła Pijarów, które nastąpi w 2019 roku, przywróci to zapomniane, znakomite późnobarokowe wnętrza z bogatym wystrojem malarskim. Dla badań nad początkami wawelskiej katedry istotnym przyczynkiem są odkrycia w krypcie pod kaplicą Wazów, dla badań średniowiecznych kamienic mieszczańskich znaczące są odkrycia dokonane w obrębie klasztoru Pijarów.

Niewątpliwym osiągnięciem jest koncentracja środków przeznaczonych na rewitalizację dawnych dzieł obronnych austriackiej Twierdzy Krakowskiej. Społeczny Komitet niezmiennie kieruje się tu zasadą angażowania środków Narodowego Funduszu jedynie w tych obiektach, które mają zagwarantowane trwałe użytkowanie.

Nacisk na eksponowanie osiągnięć „szkoły krakowskiej” w architekturze lat międzywojennych przyniósł tym razem kontynuację działań w rejonach pl. Inwalidów i Wielopola.

⁷² Projekt budowlany rekonstrukcji pierwotnych form dachu i elewacji opracował arch. Stanisław Habowski, projekt konserwacji i rekonstrukcji lukarn kons. mgr Bożena Boba-Dyga i kons. mgr Katarzyna Feć-Sfora; zob. „Dokumentacja konserwatorska z prac rekonstrukcyjnych lukarn oraz wymiany stolarki okiennej dworu rodziny Ziobrowskich przy ul. Zawilej 2”, oprac. Art Forum Bożena Boba-Dyga.

Społeczny Komitet wspiera inicjatywy zmierzające do tworzenia placówek muzealnych przy klasztorach i kościołach, co da możliwość prezentacji niedostępnych dotąd, cennych zabytków rzemiosła artystycznego. Wzorem dla takich przedsięwzięć mogą być benedyktyńskie muzea funkcjonujące w opactwach w Tyńcu i podkrakowskich Staniątkach, w najbliższym czasie można się spodziewać powstania muzeów w klasztorach Dominikanów i mogiłskich Cystersów, a także przy parafialnym kościele Świętego Krzyża i cerkwi grekokatolickiej przy ul. Szpitalnej.

Podejmowanie zadań przez Społeczny Komitet zależne jest od przedkładanych wniosków. W niektórych dziedzinach i zakresach można mówić o ich niedoborze. Z tego powodu zbyt mały był zakres prac prowadzonych w Podgórzu, gdzie wciąż ulegają destrukcji cenne domy z końca XVIII wieku, z początkowego okresu istnienia miasta. Zaniepokojenie budzą liczne ulegające rujnacji domy i kamienice (z kamienicą Ohrensteina na Stradomiu na czele); należałoby tu oczekiwać bardziej aktywnych działań władz budowlanych w zakresie nakazywania remontów, a także regulacji prawnych uniemożliwiających wieloletnią bezczynność ze strony właścicieli. Na pilne opracowanie programu prac konserwatorskich – w tym partycypacji finansowej Narodowego Funduszu – oczekuje zespół urbanistyczny „starej” Nowej Huty, kandydat na Listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Pilnymi, oczekującymi podjęcia zadaniami są też projekty konserwatorskie dla zabytkowych założeń zieleni, z podgórskim parkiem Wojciecha Bednarskiego na czele. A także zagwarantowanie optymalnej funkcji (muzealnej) dla najcenniejszych obiektów; na takie decyzje oczekuje w pierwszym rzędzie Kossakówka, a wzorem mogłoby być utworzone w roku 2018 Muzeum Podgórza (jako oddział Muzeum Krakowa).

Doniosłym aspektem prowadzonych prac jest stały rozwój potencjału środowiska konserwatorów zabytków, reprezentujących różnorodne specjalności. Niezwykle istotne znaczenie ma obywatelskie zaangażowanie w prace Społecznego Komitetu licznych specjalistów z zakresu różnorodnych dziedzin wiążących się z ochroną zabytków: konserwatorów, historyków sztuki i kultury, archeologów, architektów, urbanistów. Pod tym względem gremium to – liczące ponad 100 członków – nawiązuje do krakowskiej tradycji sprzed przeszło stulecia: do działań Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej.

Narodowy Fundusz niewątpliwie przyczynia się do podejmowania – względnie kontynuowania – wcześniej podjętych zadań, finansowanych z in-

nych źródeł. Omówienie całokształtu tego problemu przekracza ramy niniejszego artykułu. Przykładowo można wskazać dużą aktywność zakonu oo. dominikanów, prowadzącego – z zaangażowaniem funduszy Unii Europejskiej – konserwację wnętrza bazyliki Świętej Trójcy. Staraniem zakonu w roku 2018 prowadzono konserwację cennego wnętrza kamienicy przy ul. Dominikańskiej 1, obejmującą późnogotycki strop belkowy z początku XVI wieku z manierystyczną dekoracją kołtrynową z przełomu XVI i XVII stulecia⁷³. Kontynuowane – poza Na-

⁷³ „Dokumentacja prac konserwatorskich średniowiecznych belek stropowych zdobionych XVI/XVII-wiecz-

rodowym Funduszem, lecz zapoczątkowane z jego środków – prace przy późnobarokowym wystroju kościoła Karmelitów Na Piasku owocowały konserwacją dwóch obrazów z ołtarzy bocznych: *Widzenia św. Antoniego* (wczesne dzieło Michała Stachowicza, utrzymane w barokowej konwencji) i *Świętego Józefa* (obraz zapewne z XVII wieku, przekształcony w związku z umieszczeniem w ołtarzu w 1769 roku)⁷⁴.

nymi kołtrynami z kamienicy przy ul. Dominikańskiej 1 [...]”, firma Konserwacja Zabytków Stanisław Strzelczyk, lipiec 2018.

⁷⁴ Dokumentację powykonawczą opracowała kons. mgr Joanna Brzozowska.

Bogusław Krasnowolski – historyk sztuki i historyk, dr hab., profesor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, wykładowca krakowskiej ASP (Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki). Od 1990 r. wiceprzewodniczący Społecznego Komitetu Odnowy

Zabytków Krakowa, od 2002 r. przewodniczący Komisji Programowania i Oceny Realizacji SKOZK. Autor licznych publikacji naukowych z zakresu historii urbanistyki średniowiecznej, sztuki Krakowa i Małopolski, historii i teorii ochrony zabytków.

CONSERVATION WORKS IN KRAKÓW IN 2018 CO-FINANCED FROM THE RESOURCES OF THE NATIONAL FUND FOR RESTORATION OF KRAKÓW MONUMENTS

As in the previous years, the activities were based on agenda shaped by the Committee since 1990. The sum of 30.3 million PLN was available; most of it (30 million) was a grant from the Chancellery of the President of the Republic of Poland. Giving preference to beneficiaries declaring their own financial contribution, additional PLN 28 million was obtained. The undersigned believes that financing of some projects was too high (the buildings of the former city arsenal and the seat of “Sokół” consumed 23% of the funds).

A number of projects were connected with restoring lost or faded values. Of greatest importance here is further work in the Wawel Cathedral: making the paintings in the nave legible, conservation of the royal sarcophagi and the 17th-century wall coverings of the chapter house. An important contribution to the research on the beginnings of the cathedral are the discoveries in the crypt of the Vasa chapel.

In the historical centre, conservation of the Wit Stwos (Veit Stoß) Altar and the work on the late Baroque interior of *Scala Santa* in the Piarist Church continued.

In Kazimierz, the next stage of research and conservation of the Corpus Christi church decoration, as well as

work on the remains of the medieval Skalka, looks most impressive. In the complex of the former Jewish Town, the works in the Remuh synagogue and both cemeteries were continued.

Works continued in the vicinity of Inwalidów Square and Wielopole Street, highlighting the interwar achievements of the “Kraków school”.

Another achievement is the concentration of funds allocated for the revitalisation of the former defensive works of Fortress Kraków.

On the outskirts of the city further works were carried out in the Benedictine Abbey in Tyniec and Cistercian Abbey in Mogiła, and in the hermitages of the Camaldolese monks in Bielany. Works continued in the complex of the hospital garden city of Kobierzyn.

The Committee supports the creation of museums in monasteries and churches. In the near future, it is expected that museums will be opened in Dominican and Cistercian monasteries, in the Church of the Holy Cross, and in the Orthodox Church on Szpitalna Street.

No task can be undertaken without submitted applications. In some areas there is a shortage of them. The scope of work in Podgórze was too small, and there are concerns about houses that are falling into ruin.